

VSEBINA

- 7** **KDO JE KDO**
- 11** Anja Rošker **ADDAMSOVI IN NJIHOV DVOJNIK**
- 19** Peter Žargi **DA BI VAUDEVILLE POKOPALI**
- 23** Vesna Hauschild **(DIS)FUNKCIONALNE DRUŽINE LJUBIJO ZA VEDNO**
- 31** Taja Lesjak Šilak **IKONOGRAFIJA ADDAMSOVIH**
- 38** Nagrade
- 42** Napoved PQ19
- 44** 60 let Knjižnice MGL

Marshall Brickman, Rick Elice, Andrew Lippa

ADDAMSOVI

The Addams Family, 2010

Po likih Charlesa Addamsa

Prva slovenska uprizoritev

Premiera 4. aprila 2019

Prevajalec **ANDREJ ROZMAN ROZA**

Režiser **ALEKSANDAR POPOVSKI**

Glasbeni vodja in avtor priredbe aranžmajev **LAREN POLIČ ZDRAVIČ**

Dramaturginja **EVA MAHKOVIC**

Scenografka **URŠA VIDIC**

Kostumografka **JELENA PROKOVIĆ**

Koreografka **ANJA MÖDERNDORFER**

Oblikovalka maske **ŠPELA EMA VEBLE**

Korepetitor **JOŽE ŠALEJ**

Lektorica **MAJA CERAR**

Oblikovalec svetlobe **ANDREJ KOLEŽNIK**

Asistenta režiserja **JUŠ A. ZIDAR** in **TAJA LESJAK ŠILAK**

Asistentka kostumografke **KATARINA ŠAVS**

Zahvaljujemo se asistentu koreografke Aljoši Möderndorferju, harmonikašu Urošu Jezdiču, pianistu Jožetu Šaleju in Mateju Gobcu, Studio RSL.SL.

Vodja predstave **Sanda Žnidarčič**

Šepetalka **Nataša Ahtik Gregorin**

Tehnični vodja **Janez Koleša**

Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**

Vodja tehnične ekipe **Boris Britovšek**

Tonski tehniki **Sašo Dragaš**, **Matija Zajc** in **Gašper Zidanič**

Osvetljevalca **Andrej Koležnik** in **Aljoša Vizlar**

Frizerja **Jelka Leben** in **Boštjan Kovač**

Garderoberka **Sara Kozan**

Rekviziter **Borut Šrenk**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in kostume pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Igrajo

Morticija Addams **IVA KRAJNC BAGOLA**

Gomez Addams **UROŠ SMOLEJ**

Sreda Addams **VIKTORIJA BENCIK EMERŠIČ**

Bucko Addams **JURIJ WEISS** k. g.

Gnoj Addams **JAKA LAH**

Babica Addams **NATAŠA TIČ RALIJAN**

Krč **FILIP SAMOBOR**

Predniki Addams **GAŠPER JARNI**

TANJA DIMITRIEVSKA

SARA GORŠE k. g.

LINA AKIF AGRFT

GABER K. TRSEGLAV/ROK PRAŠNIKAR k. g.

Alenka Krneki **BARBARA RIBNIKAR** k. g./**LENA HRIBAR**

Jan Krneki **ROBERT KOROŠEC** k. g.

Lukas Krneki **MATIC LUKŠIČ**

Glasbo na posnetkih izvajajo **Barbara Gradišek**, **Matej Kužel**, **Miha Petric**, **Luka Ipavec**, **Lazaro A. H. Zumeta**, **Žiga Kožar**, **Jan Gregorka** in **Laren Polič Zdravič**.

KDO JE KDO

Addamsovi

GOMEZ ADDAMS

Gomez Addams je pater familias družine Addams in multimilijonar. Na mesec za cigare porabi najmanj tisoč dolarjev, rad nosi ekstravagantne črtaste obleke in žepno uro in obvlada metanje nožev. Rad zapravlja svoj denar, ki ga je podedoval ali pridobil z ekscentričnimi investicijami. Po svetu ima v lasti razna podjetja in parcele, med drugim močvirje, krokodiljo farmo, tovarno nagrobnikov in rudnik urana. Na Forbesovi lestvici najbogatejših fiktivnih junakov je leta 2007 s premoženjem, ocenjenim na dve milijardi, pristal na dvanajstem mestu. Njegova žena Morticija je ljubezen njegovega življenja, ki ga je iz bolehnega študenta prava (še danes rad izgublja na sodišču) spremenila v zdravega patriarha, ki obvlada žongliranje, do neke mere pa tudi akrobatiko.

MORTICIJA ADDAMS

Morticija (v izvirniku Morticia) Addams je mati in resnična glava družine. Njena družina izhaja iz Salema, Massachusetts, kjer so v 17. stoletju radi obešali čarovnice. Preden je prevzela možev priimek, se je pisala Frump. Ime je dobila po besedi *mortician*, pogrebnik. Rada nosi ozke črne obleke z globokim izrezom, rada ima strupene in mesojede rože in se ne smehlja. Namesto pudra uporablja pecilni prašek. Pleše čudne plesne in tango in igra na šamisen, japonsko glasbilo, podobno kitari. Ima namišljeno mačko.

SREDA ADDAMS

Sreda (v izvirniku Wednesday) Addams je v mjuziklu Gomezov in Morticijin starejši, v TV-seriji pa mlajši otrok. Ima dve dolgi črni kiti, šest prstov na nogi in *resting bitch face*, v MGL pa tudi pirsing v nosu. Nosi kratke črne obleke in črne žabe. Rada ima orožje (zlasti samostrele), zelo je močna in lahko pretepe očeta. Brata Bucka muči z raznimi mučilnimi napravami, pleše balet in redi pajke. Ko je bila otrok, je bila njena najljubša igrača brezglava punčka Marija Antoaneta. Njena najljubša sorodnica je prateta Kalpurnija, ki so jo leta 1706 sežgali na grmadi.

BUCKO ADDAMS

Bucko (v izvirniku Pugsley) Addams ima v TV-seriji med osem in deset let, v MGL pa je malo starejši. Za vsak rojstni dan poje najmanj pet kosov torte in je vedno oblečen v kratke črne hlače in črtasto majico, v kateri je videti kot zapornik. Rad povzroča težave, izdeluje giljotine in druge mučilne naprave (s katerimi ga muči Sreda), rad ima dinamit, pije, kadi cigare in meša strupe.

GNOJ ADDAMS

Gnoj (v izvirniku Fester) Addams je bil najprej (v stripih) Morticijin stric, v kasnejših inkarnacijah Addamsovih pa je postal Gomezov brat. Zelo je debel in plešast in vedno oblečen v črn plašč. Njegova posebna značilnost je, da lahko sam proizvaja elektriko. Pogosto ima migrene, v katerih uživa, včasih si celo sam stisne glavo v primež. Do svoje družine je zelo ljubeč, sicer pa redi sokole, igra ukulelo in je zaljubljen v luno.

BABICA ADDAMS

Babica je ostarela vešča, ki se ukvarja z metanjem nožev, mešanjem strupov in sumljivih napojev z nadnaravnimi močmi, nabiranjem čudnih rastlin in vedeževanjem. Nihče ni prepričan, čigava mama je, Gomezova ali Morticijina. Včasih ji je ime Eudora, včasih pa Esmeralda.

KRČ

Krč (v izvirniku Lurch) je butler družine Addams. Visok je več kot dva metra in se sporazumeva z nerazločnim golčanjem, ki pa ga družina brez težav razume. Ni preveč sposoben, ker je prevelik in zato neroden, je pa zvest služabnik. Krč je Sredin najboljši prijatelj in rad igra na čembalo.

Krnekijevi

JAN KRNEKI

Jan Krneki (v izvirniku Mal Beineke) je pater familias družine Krneki in prihaja iz kraja West Jefferson v Ohio. V lasti ima konjsko farmo Hold Your Horses Stable in se ukvarja z vzrejo nizozemskih toplokrvnih konjev, čeprav to za te kraje ni najbolj značilno. Rad se oblači v bež, njegov najljubši kos pa je vintidž Burberry trenč, čeprav mu ni všeč karo vzorec. Včasih je poslušal Grateful Dead, a se tega danes sploh ne spomni.

ALENKA KRNEKI

Alenka Krneki (v izvirniku Alice Beineke) je z Janom poročena že zelo dolgo. Je srečna oseba, rada ima vesele rime, njen vrt je obdan z belo ograjo, ob kateri se vzpenjajo rdeče vrtnice. Zjutraj od vrha do tal pomete hišo, potem pa kuha, peče palačinke z javorjevim sirupom (Janove najljubše) in obožuje življenje. V resnici seveda nič od tega ni res. Resnična Alenka je čisto drugačna oseba.

LUKAS KRNEKI

Lukas Krneki (v izvirniku Lucas Beineke) bi rad postal mrliški oglednik. Nad tem se je navdušil ob gledanju dokumentarcev o serijskih morilcih na ameriškem srednjem zahodu. Njegova najljubša zvezna država je Missouri. Sredo je spoznal v Centralnem parku, kjer je hodil po poteh serije *Zakon in red: Enota za posebne primere*. Sreda ga rada muči z nožem in njemu je to všeč.

Anja Rošker

ADDAMSOVI IN NJIHOV DVOJNIK

So strašni in srhljivi. Skrivnostni in odbiti. Nekako tako opisuje družino Addams uvodna špica ameriške TV-serije *Addamsovi* (*The Addams Family*) iz leta 1964.¹ Čeprav so protagonisti prikazani kot čudaški in udejanjajo popolno nasprotje družbenega ideala družine, so prigode teh zastrašujočih posebnežev žanrsko opredeljene kot komedija. Addamsovim, ki s svojo bizarnostjo ustrahujejo uveljavljene družbene konvencije, se smejemo celo še danes, več kot pol stoletja po njihovem nastanku in kar nekaj odmevnih stripovskih, filmskih in televizijskih različicah. Leta 2010 so člani te nekonvencionalne družine navdihnili tudi nastanek mjuzikla in tako s smehom napolnili še gledališke dvorane. Neustavljivi val smeha, ki ga širijo člani te srh vzbujajoče skupnosti, zastavlja vprašanje, zakaj so Addamsovi komedija. Trk grozljivega in komičnega odpira teritorij iskanja odgovorov o večni popularnosti Addamsovih. Zakaj ti čudaki in uničevalci idealov že toliko časa spravljajo v smeh sebi nič kaj podobno občinstvo?

Addamsovi, mama Morticija in oče Gomez, otroka Sreda in Bucko, babica in stric Gnoj ter strežaj Krč so družina, ki črpa svoj vir užitka iz temačnosti in morbidnosti. Otroka se rada igrata s samostrelom in se navdušujeta nad pošastmi. Babica ima za hišnega ljubljencega podgano. Morticija ima poln rastlinjak mesojedih rož, za katere kuha in se z njimi pogovarja. Gomez zbira naprave iz časa inkvizicije. Stric Gnoj je zaljubljen v luno. Priljubljena družinska jed so jajca in oči različnih plazilcev. Vsa družina se rada sprošča na mučilnih napravah, ki jih hranijo

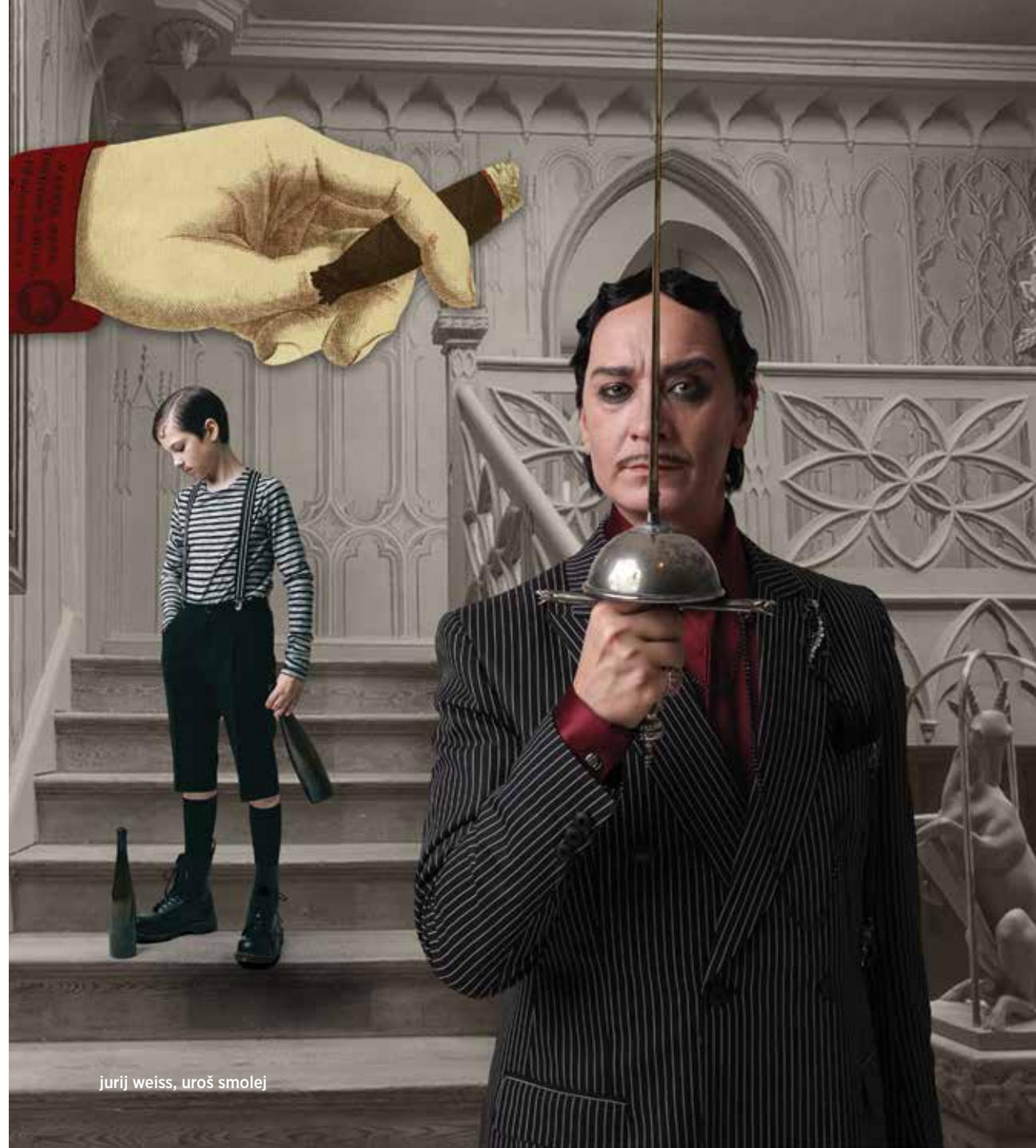
¹ They're creepy and they're kooky, /mysterious and spooky, / they're altogether ooky, / The Addams Family. Avtor besedila uvodne špice je Vic Mizzy.

v sobi, imenovani igralnica. V teh čudaških prigodah pa se z njimi že vrsto let zabava tudi njihovo občinstvo. Henri Bergson v svojem znamenitem delu o teoriji komičnega iz leta 1900, *Eseju o smehu*, kot ključne akterje na terenu smešnega izpostavi mehanizacijo, togost in ponavljanje: »Togo, zmerom enako, mehanično v nasprotju z gibkim, s stalno spreminjajočim se, z živim, raztresenost v nasprotju s pazljivostjo, skratka avtomatizem v nasprotju z živo dejavnostjo, to je na kratko povedano tisto, kar smeh poudarja in kar bi hotel popraviti.«² Nemalo je komedij o dvojčkih ali osebah skoraj identičnega videza, ki jih ljudje zaradi njihove podobnosti zamenjujejo, zaradi česar nastane zmešnjava. Tudi oponašanje posamezne osebe oziroma ponavljanje določenih vzorcev obnašanja ali dogodkov je pogosto vzbudilo salve smeha. Komično torej izhaja iz prisotnosti dvojnika. Občinstvo komedije tako svoj užitek napaja v ponavljanju. Toda Addamsovi se slednjemu na vso moč upirajo. Ne delujejo po principu podobnosti, temveč drugačnosti. V občost idealov niti ne verjamejo. »Normalno je iluzija, srček. Kar je normalno za pajka, je katastrofa za muho,« mama Morticija poduči svojo hčer Sredo. A kljub temu lahko rečemo, da so Addamsovi s sredine 20. stoletja smešni zato, ker so izkrivljen dvojniki družbenega ideala družine, nekakšna popačena zrcalna slika realnosti demaskiranih konvencij. Toda neustavljivi vzpon tehnične reprodukcije in vladavina medijev, ki posameznikom na vsakem koraku vsiljujejo vzorce načinov življenja, ki jih je treba posnemati, sta doprinesla k vseprisotnosti ponavljanja in zgradila neskončno verigo uniformiranih posameznikov ne glede na to, da si ti na vso moč prizadevajo biti enkratni individuumi. Dvojniki tako niso več zabavno naključje, ki bi v svoji slučajni pojavnosti izzvali bučen krohot. »Če namreč komedija rabi dvojnika, potem v trenutku, ko je ta pomnožen in se vse lahko spremeni v dvojnike, množstvo, simulakre, tudi njenega duha ni več.«³ Addamsovi 21. stoletja zato prav s svojo drugačnostjo obujajo duh komedije. Addamsovi so danes smešni, ker so singularni. So mimezis samih sebe. Addamsovi so komedija, ker ne posnemajo obstoječe realnosti, temveč ustvarjajo svojo lastno. Tako so sami svoj dvojniki.

Mjuzikel *Addamsovi* v ospredje postavlja srečanje družine Addams in družine Krneki. Sreda je odraščajoča mlada ženska, spoznala je fanta Lukasa, s katerim sta se zaljubila in se želita poročiti. Tako je napočil čas, da se njuni družini spoznata. Toda Lukasova družina je »normalna«. Krnekijevi se na vso moč trudijo slediti konvencijam in zavračajo vse, kar odstopa od uveljavljenih družbenih norm. O svojih željah in užitkih se ne pogovarjajo iskreno, temveč zgolj posnemajo obstoječo realnost in se vključujejo v neskončno verigo dvojnikov. Zveza Morticije in Gomeza pa temelji prav na izrekanju resnice. Morticija Alenki Krneki, Lukasovi mami, ponosno razlaga, kako si z možem od zmeraj povesta vse in si ničesar ne prikrivata. Čudi jo, da Alenka s svojim možem Janom v pogovorih ni nikoli odkrita. »Alenka, presenečena sem. Kakšna zakonska zveza pa je to, kjer imaš skrivnosti?« sprašuje Morticija. »Dolga,« brez zadržkov odgovori Alenka. Toda na spoznavni večerji se pojavi zaplet. Sreda svojemu

² Bergson, Henri. *Esej o smehu*. Ljubljana: Slovenska matica, 1977. Str. 81.

³ Dolar, Mladen. *Bit in njen dvojniki*. Ljubljana: Društvo Za teoretsko psihoanalizo, 2017. Str. 42.

očetu zaupa skrivnost o načrtovani poroki z Lukasom in ga prosi, da mami do nadaljnega prikrije to novico. Prosi ga za zaveznitvo, saj se boji, da se bo Morticija na večerji vedla neprimerno, če izve za njene načrte. Tako se Gomez prvič v svoji zakonski zvezi znajde v situaciji, ko je neiskren s svojo ženo in ji je zavoljo ljubezni do hčerke primoran prikrivati resnico. S pojavom neodkritosti Addamsovi na prvi pogled postanejo podobni Krnekijevim. A vendar obstaja neko neujemanje v prikrivanju resnice znotraj teh dveh zakonskih zvez. Ameriški filozof Harry G. Frankfurt v svojem kratkem, a udarnem teoretskem spisu *O sranju* opredeljuje razliko med lažjo in sranjem (*bullshit*). »Lažnivec se neizogibno ukvarja z resničnostnimi vrednostmi. Da bi sploh ustvaril laž, mora misliti, da ve, kaj je resnično. In da bi si izmislil učinkovito laž, si mora ustvariti svojo neresničnost z upoštevanjem prvotne resnice.«⁴ Ukvarjanje z resnico je torej ključno za nastanek laži, saj lažnivec načrtno zavaja od resnice. Sranje se od laži razlikuje prav v tem, da »ni povezano s skrbjo za resnico«.⁵ Lažnivec tako namenoma ne upošteva zahtev resnice, medtem ko se »[s]ralec za vse te zahteve ne zmení. Ne zavrača avtoritete resnice, kot to dela lažnivec, in ji ne nasprotuje. Nanjo sploh ni pozoren. Zato je sranje večji sovražnik resnice, kot so laži.«⁶ Gomez laže, saj je z resnico zelo obremenjen in usmerja vse sile v njeno prikrivanje. Krnekijevi za razliko od njega »serjejo«, kajti resnice o sebi sploh ne poznajo. Alenka blebета izpraznjene klišeje o čustvih in ljubezni, medtem ko o resničnem stanju v svojem zakonu sploh ne razmišlja. Jan velikopotezno napoveduje načrte za Lukasovo prihodnost, sinove želje in občutki pa ga sploh ne zanimajo. Addamsovi tako kljub Gomezovim lažem ohranjajo svojo strast do resnice. To jih ločuje od Krnekijevih, zato ostajajo sami svoj dvojniki.

Poplava izmišljotin in nesmislov, izrečenih med večerjo, je odplavila resnico iz iskrenega doma Addamsovih, zaradi česar je neponovljivost družine Addams in njenega dvojnika postala ogrožena. Morticija se zato odloči ubraniti enkratnost svojega resnicoljubnega rodu, ga iztrgati iz neskončne verige simuliranih dvojnikov. Edini način, da hišo Addams očisti sranja in laži, je govorjenje resnice. Za naslednjo točko večera tako napove »igro«, dolgoletno družinsko tradicijo: »Brez skrivnosti, to je igra za vse. Najtemnejše naj iz tebe privre. Gledaš svoj strah in prijetno ti je, ker greš se brez skrivnosti z vso to noro srečno družbo,« prepevajo Addamsovi. Resnicoljubni čudaki se s svojimi gosti igrajo nekakšen kelih resnice, vsak udeleženec napravi požirek iz svetega družinskega kozarca in prizna nekaj o sebi, česar še nikoli ni nikomur povedal. Napetost na večerji naraste. Gomez se zaveda, da Morticija želi z igro razkrinkati njegove laži. Sreda se počuti osramočeno pred Lukasovo družino. Alenka in Jan se bojita, da bo njuna navlaka sranja odplavljena in se bosta morala soočiti s svojim najglobljim bistvom. A nenaden zaplet ponovno zasuka dogajanje v nepričakovano smer. Bucko se želi maščevati sestri Sredi, ker si je našla dolgočasnega fanta. Zato v kelih podtakne babičin nesramnik, zeliščni zwarek, ki odpre id in »na dan spravi tvojo temno stran.

⁴ Frankfurt, Harry G. *O sranju*. Maribor: Subkulturni azil Maribor, 2009. Str. 50.

⁵ Ibid. Str. 31.

⁶ Ibid. Str. 58.

En požirek tega in Mary Poppins se spremeni v Medejo.« A namesto Srede požirek nesramnika naredi Alenka in na glas spregovori o frustracijah svojega zakonskega življenja. Nesmiseln val blebetanja je utišan, zakonca Krneki sta končno prisiljena v iskreno konfrontacijo drug z drugim in se soočiti s prvinami resnice, na katero sta dolga leta nalagala kup sranja. Tudi plasti Gomezove laži se postopoma odstirajo, Morticija zaradi izdaje skoraj razdre zakon, a skozi iskren pogovor z možem spozna, da se v njegovi laži skriva zrno resnice o njej sami – tako kot Sreda je nekoč tudi ona pred svojo mamo prikrivala zvezo z Gomezom. Odkritje resnice je Morticiji pomagalo preboleti izdajo, zato z možem nadaljujeta življenje v zakonu brez skrivnosti. Dom Addamsovih je tako ponovno očiščen, spoznavni večer je v igri z resnico preglasil neznošen hrup laži in sranja. »Pri večini srečanj ponos ali previdnost preprečita, da bi povedali tisto, kar najgloblje čutimo. Hrup sveta je sestavljen iz tišin.«⁷ Srečanje družin Addams in Krneki je z iskrenimi izpovedmi zadušilo hrup tišine, s čimer so tudi Krnekijevi začeli postajati sami svoj dvojniki.

Tradicionalna družinska igra Addamsovih je s kelihom resnice odrasle osvobodila okov laži in sranja ter jih usmerila na vznemirljivo pot neponovljivih intimnih dogodivščin onkraj uniformirane verige dvojnikov. Lukas Krneki pa se kljub zvestobi iskrenim čustvom, ki jih goji do Srede, v strahu pred neznanim še vedno oklepa družbeno uveljavljenih norm. Boji se pobega. Skrbi ga, kako bosta po poroki služila denar. Strah ga je (lastne) norosti. Improvizacija mu vzbuja tesnobo. Zato bi rad sestavil načrt za prihodnost in se pred neznanim zavaroval z masko konvencije. A Addamsova hči ukalupljanje življenja zavrača. »Nočem racionalnih odločitev. Hočem nevarne, impulzivne, nore odločitve!« vztraja Sreda. Lukasa strah hromi, a hkrati ga žene vznemirjenje ob tveganju. Zato je čas, da si s Sredo izmislita svojo igro. »Igrati se pomeni vzeti si začasno odmor od dolžnosti in obvez, pomeni prostovoljno tveganje in vznemirjenje ob negotovosti izida; »pretvarjanje«, ki je sramežljivo uživanje ob alternativnih možnostih in cenjenje dejstva, da nobena zmaga ni dokončna.«⁸ Igra, naključje in tveganje so torej pred zmago, smisel igre je tako nepredvidljivost rezultata. Sreda napne samostrel, svojemu izbrancu posadi na glavo jabolko in nameri. Lukasa nevarnost začne vznemirjati in da bi povečal tveganje, bodoči ženi zaveže oči. Sreda uživa v naraščajočem adrenalinu, ki ga je sprožil zaročenčev nepričakovani dodatek k igri, preseneča jo, da Lukasa ni ohromil strah. Ta ji manično odgovori: »Ne. Veš, zakaj? Ker bom vodu puščico! Vodu jo bom s svojo ljubeznijo!« Zaljubljenca se v tvegani igri osvobodita dolžnosti in avtomatizmov. Uživata v nepredvidljivosti. Zmaga ni več važna, pomembno je vznemirjenje v igri. Theodore Zeldin ugotavlja, da najbrž ni naključje, da glagol zmagati izvira iz indoevropskega korena *wen*, želeti si, in glagol izgubiti iz korena *los*, osvoboditi. »Ali je lahko igra zmagati in porazov učna ura svobode?«⁹ se sprašuje. V Sredini in Lukasovi igri zmaga ni zagotovljena, saj jo sestavlja niz

⁷ Zeldin, Theodore. *Intimna zgodovina človeštva*. Ljubljana: Študentska založba, 2012. Str. 19.

⁸ Ibid. Str. 85.

⁹ Ibid.

tveganj in naključij. Njuna igra je zato učna ura osvoboditve iz verige dvojnikov. Skorajšnja mladoporočenca svojo ljubezen napojita z živostjo, iz svojega razmerja odpravita mehanizacijo in ponavljanje. Zato zmaga v njuni igri srečno zaključi komedijo o družini Addams.

Mjuzikel *Addamsovi* v dobi simulacije in dvojnikov vzbuja salve smeha prav z odmikanjem od prvin komičnosti, ki jih je Henri Bergson izpostavil kot ključne za nastanek dobre komedije. Čas vladavine sranja je življenje ulovil v mrežo ponavljanja, resnico pa napravil za naključno in neponovljivo dobrino. Pojav dvojnika, ki je s svojo naključnostjo nekoč do solz nasmejal občinstvo komedije, je zato nadomestil pojav resnice, saj nas v množstvu dvojnikov najbolj zabava biti mimezis samega sebe. A čeprav nas resnica zabava, nas obenem tudi straši. Svoja življenja smo zakopali v kup sranja, da bi se zavarovali pred svojim bistvom, da bi ubežali pred enkratnostjo lastne resnice, smo zgradili neskončno verigo shematiziranih dvojnikov. Zato najbrž ni naključje, da uvodna špica serije iz šestdesetih resnicoljubne Addamsove opredeljuje kot srhljive in strašne. Prigode čudaške družine, ki se jim tako radi smejemo, tako pritrjujejo tezi Roberta Pfallerja o povezavi med grozljivim in komičnim: »Da bi nastal grozljivi ali komični vtis, se je treba v nasprotju z očitnostjo ustrezne izkušnje okleniti tega, da je zgodba, h kateri napeljuje, vendarle iluzija.«¹⁰ Tako kot nas strašijo zgodbe o duhovih, čeprav vemo, da ti ne obstajajo, se smejemo tudi izrekanju resnice Addamsovih, ker vemo, da sta njihovi iskrenost in čudnost zgolj iluzija. Če bi takšne družine v resnici obstajale, bi se jih najbrž bali, saj bi s svojo drugačnostjo ogrožale obstoj verižnih dvojnikov. A ne smemo pozabiti, da je že Henri Bergson smehu poleg zabave pripisoval tudi družbeno vlogo. Prvi teoretik komičnega je opozarjal, da je treba napake, ki se jim smejemo na odru, v resničnem življenju odpraviti. Ob pogledu na Addamsove se smejemo lastni strahopetnosti. Lastni nezmožnosti biti drugačni. Družbena vloga smeha v tej igri je torej, da nam pomaga premagati strah pred resnico in nas spodbudi, da postanemo sami svoj dvojnik. Ali drugače rečeno, da svet očistijo sranja Addamsovi in njihovi dvojniki.

¹⁰ Pfaller, Robert. »Domača tujost, grozljivo, komično: estetski učinki miselnega eksperimenta« V: *Problemi*, letn. XLIII, št. 1-2 (2005). Str. 147.

Peter Žargi

DA BI VAUDEVILLE POKOPALI

Malokateri štirje toni v popularni kulturi so tako prepoznavni kot začetek teme TV-serije *Addamsovi* (*The Addams family*, 1964) izpod peresa Vica Mizzyja, takrat že veterana Broadwaya, lestvic, kinematografov in televizije. In malokateri štirje toni so v svoji navidezni banalnosti tako neobičajno umeščeni. Ponavadi se skladbe, ali pa vsaj glasbene fraze, z njimi zaključijo – *Addamsovi* pa se z njimi šele začnejo. Nato jih takoj slišimo transponirane en ton višje – prijem, ki se ga ponavadi uporablja v kasnejših delih kompozicije, na primer kot razvoj glavne teme. Na svoj nevpadljivi način je torej osnovni motiv obrnjen na glavo, še preden se razvije v subverzivni *doo-wop*, ki nato v rahlo saharinskem slogu, kakršnega bi pričakovali od tedanjih ameriških serij, napove, da ne gre za povsem tipično ameriško družino; še posebej ne takšno, kakršno so portretirali in idealizirali v letih po drugi svetovni vojni.

Zapleti serij iz petdesetih so se vrteli bodisi okoli vsevednih, pokroviteljskih *breadwinnerjev* in njihovih poslušnih in razumevajočih žena bodisi okoli operetnih verzij Stanleyja Kowalskega in njihovih poslušnih ter razumevajočih žena. *Addamsovi* so tukaj bili vsekakor črne ovce. Kljub Gomezovemu uradnemu statusu glave družine in branitelja »časti Addamsovih« nam je zgodovina popularne in nepopularne kulture redko nudila tako usklajen, harmoničen par, kot sta ustrezljivi Gomez in anti-gospodinja Morticija, ki sta s svojim navidezno brezbrzižnim odnosom do vzgoje in skupno ljubeznijo do mračnjaštva in mazohizma predstavljala popolno nasprotje prisiljeno zanesenjaškemu odnosu povojne Amerike z njenimi skavti, najstniškimi idoli in zanikanjem potencialnega nuklearnega razdejavanja.

A Morticija in Gomez se, skupaj s preostalo družino, kljub odklonu, ki ga družba čuti do njih, sploh ne zavedata tega pogleda ter dajeta poudarke gostoljubju in nekakšnemu »živi in pusti živeti« modusu operandi, ki se prekine ter prelevi v neposredno kritiko le v občasnih primerih posmeha konvencionalnih okusov in trendov. Drugače pa je serija bolj parodična do svojega okolja v formalističnem smislu, saj ustreza zasnovi tedanjih serij, a s popolnoma drugačnim obnašanjem protagonistov in parodičnim kontrastom med *Addamsovimi* in preostalim svetom.

Vic Mizzy to parodijo podpira z odmevajočimi, rezkimi kitarami, s težkimi, nalomljenimi bobni, bosso novo, tvistom, mambom in seveda z dobro mero čembala (ki ga v seriji vedno igra Krč). V najboljših trenutkih naredi z lahkoto izlet tako v varno sanjavost Burta Bacharacha kot v surf rock Deltonesov. Vseskozi pa ne spusti z oči psevdoklasicističnih citatov ali pa otroških poštevank in Mozarta. Mizzy tako uspešno parodira, v smislu komentarja glasbenih obsedenosti svojega časa (epizoda *Lurch, the Teenage Idol*), in se obenem pokloni tedanjim trendom ter spogleduje s kontrakulturno prihodnostjo Amerike, tako kot serija sama.

V enem izmed prizorov Gomez in Morticija poskušata zgrožena razložiti otroškemu psihiatru, da se je njun sin začel čudno oblačiti. Psihiater ju z nasmeškom vpraša, če hoče, da bi bil videti kot bitnik, na kar mu Gomez zatrdi, da bi bilo to povsem v redu – Bucko si, žal, želi biti skavt. Vendar pa Addamsovi, kot pravi Laura Morowitz v eseju »The Monster Within«, izumetničenega ideala petdestih let ne želijo toliko spodkopati kot razširiti in izriniti iz rigidnosti vlog, tako znotraj družine kot znotraj družbe. Morowitz pravi, da Addamsovi sicer »razkrivajo razpoke v fasadi družinskega življenja«, vendar ne slikajo prihajajočih kontrakulturnih trenj kot grozovite nevarnosti, temveč le poudarjajo potrebo po odobravanju drugačnosti in reimaginaciji družine in skupnosti.

Leta 1972 so Addamsovi dobili prvo animirano različico pod okriljem legendarnega studija Hanna-Barbera; risana verzija družine je najprej gostovala v eni izmed epizod Scooby-Dooja, nato pa dobila šestnajst lastnih epizod, ki nikoli niso dosegale groteskne duhovitosti originala in so bile neprimerno manj spretne v ironiziranju navidezne neprilagojenosti Addamsovih konvencijam časa. Uvodna glasba je bila sicer zanimiva parafraza Mizzyjeve teme in tudi preostanek glasbenih elementov je kazal glasbeno eruditivnost in razpust, tipičen za skladatelja Hoyta Curtina. Curtin se je bil pred tem podpisal že pod glasbo *Kremenčkovih, Jonnyja Questa, Jetsonovih* in velike večine studijskega kataloga Hanna-Barbere. Zagotovo pa je sama umeščenost glasbe tokrat delovala veliko manj ironično, služila je bolj kot zvočna kulisa.

Če so Addamsovi nato bolj ali manj poniknili za slabi dve desetletji, je njihov vpliv ostal prisoten. V šestdesetih so bili poleg grozljivk in grotesk Rogerja Cormana eni redkih, definitivno pa najbolj mainstreamovskih glasnikov Poejevske mrakobnosti in čudaškosti, četudi v lahkotni preobleki; a na koncu sedemdesetih so bili le še eden izmed mnogih vplivov na gotsko subkulturo, ki je vzcvetela v Združenem kraljestvu skupaj s post punkom, v filmih pa dobila svojega zastopnika predvsem v Timu Burtonu in njegovem rednem glasbenem sodelavcu Dannyju Elfmanu, ki sta v letih 1988 do 1990 posnela tri kultne mračnjaške klasike, *Beetlejuicea, Batmana* in *Edvarda Škarjerokega*.

Ravno Burton je bil tudi ena izmed prvih izbir za režiserja celovečerca *Pri Addamsovih (The Addams Family)* leta 1991, vendar je režijo na koncu prevzel Barry Sonnenfeld, glasbo pa Marc Shaiman – ki se seveda potencialnemu Elfmanovemu vplivu ni mogel izogniti. Tukaj so vsi elementi, ki jih je Elfman samo v nekaj letih delovanja kot filmski skladatelj nabral iz različnih koncev in zacementiral v jezik filmske mrakobnosti. Celesta, harfa in zvončki so

v prejšnjih desetletjih predvsem v grozljivkah tvorili svojevrstno ironijo kontrasta nežnih, po konotaciji nedolžnih zvokov, s srhljivostjo dogajanja; pri Elfmanu in posledično Shaimanu pa je tovrstna zvočna paleta dobila svoj dom v orisu gotske, intimne fantazije. Ta je v devetdesetih dajala zatočišče malim in velikim neprilagojencem, temeljila pa je na kontrastu med pastelnim, omejenim malomeščanstvom in buržoazijo ter čudnim, izobčenim in ranljivim podtaljem alternativne Amerike, ki si ni zatiskalo oči pred temno platjo obstoja.

Po F. W. J. Schellingu je srhljivo tisto, kar bi moralo ostati skrito, a je privrelo na dan; a čar Addamsovih nikoli ni bila zares srhljivost tistega, kar je privrelo na dan, temveč katarza sprejemanja tistega, kar je privrelo na dan. Njihova glasba ni glasba smrti, temveč muzanja v trenutku spoznanja, da je smrt za vogalom. Če je v TV-seriji glasba Vica Mizzyja igrala predvsem vlogo parodije, pri Shaimanu kljub glasbenim citatom od ruskih poznih romantikov do Nina Rote in romske glasbe ne gre za pastiše, ki bi jih morali prepoznavati, temveč za poklon tako (neo)romantični lirični tradiciji filmske glasbe kot tudi dediščini warnerbrotherske tradicije glasbenih idiomov, kakršne je ovekovečil skladatelj Carl Stalling v *Looney Tunes* in *Merry Melodies* in ki s svojo hiperaktivnostjo še danes predstavljajo nenadkriljivo gonilno silo filmske akcije. Shaiman tako ne poskrbi za prepričljivost le na čustvenem nivoju, torej da vzamemo komedijo »resno«, temveč tudi zelo ustrezno artikulira dogajanje fantazije, ki se odvija pred nami; še ko Morticija odpre oči, slišimo zvončke, ki dodatno podčrtajo Gomezovo hiper-romantično percepcijo svoje žene.

Shaimanov glasbeni izraz v *Pri Addamsovih* in v *Pri Addamsovih 2 (The Addams Family Values)* tako služi kot vezivo, ki s kombinacijo kromatike, praviloma povezane z grozljivkami, ter velikimi intervalskimi skoki lirične motivike osvetljuje fantastičnost prečudne družine ter hkrati parodira melodramo in ustvarja dejansko dramatičnost. Glavna tema priključ v spomin valčke Prokofjeva, Šostakoviča in Hačaturjana, v nadaljevanju pa skladatelj zaobjame vse od tanga, svinga, klezmerja in kabareta do pompozni wagnerjanskih harmonij, ki že več kot stoletje predstavljajo vhod v glasbeno domišljijo filma.

Zatočišče naboru glasbe z vseh vetrov predstavlja tudi mnogo kasnejši broadwajski mjuzikel (2010), ki pa nudi nov razmislek: kako na Addamsove aplicirati zvrst, ki je hkrati reden del tistega camp in kič kanona, katerega del so Addamsi sami, obenem pa tudi del popularnega vaniljastega okusa, ki ga družina že tradicionalno zasmehuje? Poleg tega so tokrat prvič postavljeni v situacijo, v kateri se mnogo bolj zavedajo svoje idiosinkratičnosti. Je torej (meta)komentar samega sebe – kot družine nasproti družbi in kot umetniške stvaritve ter blagovne znamke (kar je bilo v serijah in filmih popolnoma odsotno) – nekarakterističen preobrat ali pa v današnjem času neizogibna nujnost? Bi se Addamsovi sploh še lahko ne zavedali svojega predalčka oziroma tržne niše dežurnih alternativcev? V vsakem primeru, kot reče Gomez v eni izmed epizod, Addamsovi »ne prihajajo, da bi vaudeville pokopali, temveč da bi ga slavili«.

Vesna Hauschild (DIS)FUNKCIONALNE DRUŽINE LJUBIJO ZA VEDNO

Če odmislimo kričeče dejstvo, da je pri Addamsovih vse nasprotno kot pri sosedih, da slavijo svojo temačnost, da obožujejo drugačnost, če zanemarimo njihovo čudaškost, so pravzaprav povsem običajna čudna družina s svojimi travmami, pravili, skrivnostmi in pričakovanji. In prav slednja so povod za zdrahe. V tekstu se na različnih nivojih, v odnosih med generacijsko različnimi karakterji kar naprej postavlja vprašanje ločevanja med javnim in zasebnim, vprašanje posesivne ljubezni oziroma vloge nadzora – med slehernima partnerjema ter pri starših do otrok, ki to več niso.

SREDA + LUKAS

Sreda je osemnajstletna impulzivna, izrazito samosvoja sociopatka, ki ji je zaljubljenost po najbolj klasičnem principu dodobra prevetrila hormone in zavrtela tla pod nogami. Pripravljena je na novosti, mračen *poker face* je zamenjal nasmeh do ušes: »ker nekaj vleče me v novi smeri, a mi ugaja, zelo ugaja, kar prezirala prej sem, zdaj srčkano je.« Preden je spoznala človeka, ki predstavlja njeno nasprotje in jo zato tudi privlači, je svoje sadistične ideje preizkušala na mlajšem bratu Bucku, ki je v soju pozornosti strašno užival. Zdaj pa je kar na lepem ves sestrin fokus na Lukasu Krnekiju – snubcu iz ugledne, a dolgočasne družine iz Ohia, kar Bucka pahne v depresijo, ki spodbudi maščevalno-uničevalne težnje. Tipa se hoče a) na vsak način znebiti ali pa b) začarati svojo sestro nazaj v osebo, kakršna je bila, preden je zapela za tega zlovesčega navadneža. Lukas je precej

tipičen slovenski mladenič, prototip preprostega kmečkega fanta, ki sicer ne živi in ne dela na kmetiji, deluje pa po podobnih krščansko-navdahnjenih načelih in ima, kot bi rekle babice, srce na pravem mestu. Na Sredino (in mojo) žalost ima naš Luka kar nekaj odločujočih pomanjkljivosti: je pragmatičen, preudaren, preveč previden, preveč razumski, želi ugajati svoji puncici in svojim staršem, v kočljivih trenutkih, ko bi moral ravnati kot zrel odločen moški, pa postane *pussy*. Sreda zasluti, da življenje z njim ne bo le dolgočasno, pač pa tudi precej prazno, ker se mladenič vsega novega, zanimivega in vznemirljivega brani z vsemi štirimi (in bi posledično v vsaki potencialno zabavni situaciji pritiskal na zavore). Ne preostane ji drugega, kot da ga postavi na preizkušnjo, ki bi jo vsi priročniki za zdrave partnerske odnose odsvetovali: zahteva žrtvovanje (v imenu) prave ljubezni. Njeno vodilo je: če pravi, da ne more živeti brez mene, naj to dokaže!

PRAVA LJUBEZEN STRAŠI

Poglejmo si, kaj naj bi ta prava ljubezen pomenila. Kot ugotavlja dr. Zoran Milivojević, je popačena predstava o ljubezni najpogostejši vir človeškega romantičnega trpljenja. Če ima oseba določena pričakovanja, ki jih partner ne izpolni, odnos zvodeni. Sredina zaljubljenost na podlagi Lukasovih (ne)dejanj hitro preskoči iz infantilne predstave o ljubezni na odraslo predstavo o ljubezni, ki predvideva in zahteva več kot metuljčke v trebuhu, več kot rožnata očala v prvih nekaj mesecih skupnega življenja: da bi se z njim poročila, mora vedeti in čutiti, da je pravi zanj. To pa ji lahko dokaže le na način, ki ga ona razume: tako, da se žrtvuje. Spopade s strahom. Da gre preko razuma, da se (ji) povsem prepusti. Če ji lahko popolnoma zaupa, ko vanj meri s samostrelom, bo tudi ona lahko popolnoma zaupala njemu, ko se bosta soočala z manj smrtno nevarnimi preizkušnjami življenja. Njun odnos se ponovno sklene ob kočljivem parametru: »Če partnerja izražata neke pomembne želje, ki se medsebojno izključujejo, potem vsak od njiju pričakuje, da bo drugi, zaradi ljubezni, odstopil od svoje želje. In res, če se eden od partnerjev odreče svoji želji, da bi drugi lahko zadovoljil svojo, potem je odnos ljubezni potrjen,« razloži Milivojević (Milivojević: *Formule Ljubezni*, str. 271) Sreda verjame, da je prava ljubezen veliko žrtvovanje, zato je Lukasova pripravljenost na smer zanj edini dovolj veljavni, edini možen dokaz ljubezni. Čim bolj je žrtvovana vrednota dragocena, tem večji je dokaz ljubezni. Šele ko Sreda sprevi, da je Lukas zanj (in zaradi nje!) pripravljen umreti, je po njeno upravičeno vreden zaprisege pred oltarjem. Če bi se nevarnemu testu uprl, bi to potrdilo njen dvom – z mislijo, da je ne ljubi dovolj, bi v hipu razdrla zaroko.

LJUBEZEN = DRAMA V BITKI S ČASOM

»Osebi, ki se ljubita (torej nista zgolj zaljubljeni), skleneta nekakšen implicitni psihološki sporazum, da bosta ostali isti, da se ne bosta spremenili in da se bosta ljubili tudi v prihodnosti. Ta sporazum ne prinaša absolutne varnosti, ker ta ni mogoča, temveč zmanjšuje negotovost na sprejemljivo mero,« preučuje ljubezen kot sistem

lena hribar, robert korošec, barbara ribnikar

dr. Milivojevič. Kršitev tega neizgovorjenega sporazuma se zdi problem parov v naši zgodbi: namesto da bi partnerje povezovala ljubezen v vsej svoji čistosti, ljubezen, ki drugega sprejema takšnega, kot je, se vsi zatikajo v lastna pričakovanja in tarnajo nad razbitimi iluzijami ter hrepenijo po začetni strasti, ki pa z leti – kot v vsakem dolgotrajnem odnosu – razumljivo usahne. Obe ženski, materi srednjih let, Morticija in Alenka, se vsaka na svoj način naslajata nad kruto usodo zakonskih obveznosti, ki so ju tekom let pahnila v različna odrekanja. Čeprav se Alenka trudi na življenje gledati s sončne strani, je v svojem bistvu enako zafrustrirana kot Morticija, ki stvari ne olepšuje in si to celo šteje v čast, saj jo klasična romantika sili na bruhanje. Kar je skupno obema, so neizpolnjena pričakovanja, ki se dotikajo njunih že nekoliko čustveno zakrnelih soprogov. Za Morticijo je največja izdaja neiskrenost. S tem, ko ji očetovsko zaščitniški Gomez taji, da je vse, kar si hči želi, to, da se poroči, jo odžene od sebe in pripravi do tega, da ga preneha ljubiti – zaradi samozaščite je sposobna v hipu zablokirati vsa prijetna čustva do njega. Spakira kovčke in pripravljena je vse pustiti za seboj. Razdreti družino.

Alenka, ki ni človek, ki bi hrepenel po dramati, se je že zdavnaj navadila, da so skrivnosti povsem v redu – da se brez njih kar težko funkcionira. Šele v interakciji z odločno Morticijo (s pomočjo zvarke malega družinskega terorista, prvotno namenjenega spreobrnitvi sestre) ji uspe, da se otrese nekaterih okoličnin vseh mask in izbruhne ves gnev, ki ga je dolga leta mešala v sebi. Ona je vzgajala otroka, medtem ko je njen – nekaj zabavnih in spontanih – Jan štel dneve v pisarni. Seveda se on izgovarja na to, da je delal zanjo, da je garal za vso družino. Ni sposoben razumeti, da ženskam več kot zagotovljena finančna varnost včasih pomeni preprosta, brezplačna pozornost. In še zdaleč ni edini, ki mu je to španska vas.

SONCE : SENCE

Addamsovi se obnašajo nekoliko superiorno do gostov iz Ohia. *Ovnajo* svojo čudnost, nanjo so brezsravno ponosni. Toda kljub svojim gotskim vzgibom so na nek način zelo običajno življenjski: hočejo se ljubiti za vse večne čase ... Ampak kako, če vendar vedo, da je njihov edini bog in obenem lopov čas?! Nekaterih oropa zgolj zdravja in mladostne lepote, drugih pa še česa hujšega. Človeku, ki se je zataknil v rutini, lahko mimogrede prinese spoznanje, da ni več pristen, da je prenehal slediti srcu, da je nekje na poti izgubil sebe ... To »uhajanje duše« pa ima dosti hujše posledice kot uhajanje urina (s čimer se sooča sicer še najbolj »trezna« 102-letna babica). Zanihanje svoje prave narave rodi ogromno bolečine, depresijo, včasih celo občutek brezizhodnosti, ki lahko vodi v samomor. Babica se zdi edina, ki je sposobna nesebično obarvanih nasvetov, edina, ki si ne maši žil z brezplodnimi iluzijami.

ADDAMSOVI IN SLOVENSKEST

Če se osredotočimo na njihovo vodilo, trpljenje z užitkom, so Addamsovi zelo cankarjanski in nosijo kar nekaj lastnosti tipičnega slovenca. To potrjuje Morticija: »Kadar se počutim prazna, ko pogrešam upanje, spomnim

se, da smrt je že za prvim voglom in tam čaka me ...« Trigeneracijska (če ne štejemo odštekanih prednikov in prednic) družina živi po načelu »vedno je lahko še slabše« oziroma: če bo slabše, se bomo pa kar ubili – smrt jim bo prinesla konec, odrešenje. To prepričanje, četudi je tam samo zaradi učinka zabavljanja, jim kot posebni družini zmanjša kredibilnost. Težko jim verjamemo, da so izvirni in *quirky*, ko vendar s takšnimi prepričanji zvenijo naravnost trapasto, naivno in neuko.

Oboževalci životarjenja po scenariju »jaz, žrtev« pa niso samo ženskega spola, nasprotno: moški so še hujsi! Gomez, ki sprva daje vtis, kot da ima hrbtenico (»jaz znam bit močan / in se zlahka ne predam«) in odprto srce, se v trenutku sesuje pod pritiskom dveh različnih principov ljubezni: kaj je bolj prav – potegniti z ženo ali s hčerko? »Če ne bo se izšlo, pa ostane mi samo pest tablet.«

MOJA HIŠA, MOJA PRAVILA!

Predniki imajo cel kup idej o tem, kdo je primeren partner za Sredo. Vsi se vtikajo v tuje stvari, kot v večini današnjih družin, ki še govorijo med sabo. Tudi Morticija ni tako neustrašna in močna, kot se kaže na prvi pogled. Tudi ona se boji: boji se, da si bo hči uničila življenje, in prevzema odgovornost za njene odločitve. V bistvu pa je materin problem povsem drugje: hčerčina polnoletnost jo spomni na lastno starost, na umrljivost. »Veliko premlada sem še, da bi imela poročeno hčer,« potarna možu. Obenem žaluje tudi za nikdar izrečeno zahvalo, ki jo skorajda pregovorno vsaka mati na neki točki v življenju pričakuje od ljudi, ki jih je (z večjimi ali manjšimi mukami) spravila na svet. »Tako se torej konča ... osamljena in pozabljena v majhni sobi, živi od mačje hrane in neizpoljenih sanj – tako končajo matere.« Boli jo, ker je hčeri več kot njena pomenila očetova potrditev odločitve glede izbire življenjskega partnerja. Šele ko malo bolj pobrska po svoji zgodovini, opazi, da se je ona enako obnašala do svoje mame, da se ji je ta zdela pikra in pokroviteljska. Prepozna vzorec, ki je skupen mnogim ženskam: da se je spremenila v svojo mamo! Dovolj je inteligentna, da to sprejme in obrne ploščo, kar je koristno za vse vpletene.

STRAH JE V BISTVU ŽUR!

Sreda, ki se ji strah na splošno zdi kul, se vseeno malo boji, ali se bo družina pred njenim izbrancem pokazala v dobri luči: »En sam večer normalnosti je vse, kar si želim«. Tudi Lukasa, ki se že tako vsega boji, je strah, kako se bosta njegova »preprosta in poštena« tataradva odrezala: »Spoštljiva bodita, ne iščita napak.« Taktnost in diskretnost vsekakor nista addamsovski vrlini, kar zbode Lukasovo zavrto mamo Alenko (ki izrazito ozaveščeno željo po ljubezni in po nekoč obstoječi zakonski strasti udejanja s pisanjem pesmic) in seksualno otopelega očeta-kontrol-frika Jana, ki hoče iz mehkužnega sina za vsako ceno narediti »deca«, obenem pa še podaljšek svoje poslovne moči. Morticija je polna predsodkov, ki so v svojem bistvu tudi strah. Ne razume, kako lahko nekateri živijo »brez domišljije«. Alenka se notranjega življenja boji, saj stvari lahko kaj hitro postanejo nepredvidljive. Misli, da njen

mož potrebuje le ljubko tiho gos. Če bo spregovorila o svojih željah, bo mogoče ogenj v strehi, ampak ker ne upa svetitati požara, je raje tiho ... dokler je okoliščine ne prisilijo v spremembo.

HEPI END

Na koncu se, tako kot vselej v lahkotnih komedijah in mjuziklih tega tipa, izkaže, da resnica slej ko prej privre na dan in da ljubezen ne pozna meja oziroma da se da marsikaj sprejeti, če se hoče. Če bo ljubezen med našimi čudaki večna ali ne, niti ni pomembno. Addamsovi na koncu vendarle dokažejo, da so sposobni uvajanja in sprejemanja sprememb. Uspešno povečajo družino za tri člane in celo usvojijo popularen *lifestyle* koncept, izkoristi dan. Pa čeprav imajo raje noč.

Ko ljubiš, vse čudno postane čudežno. Tudi Krnekijevi so se spoprijeli s svojimi strahovi in spoznali, da so se v marsičem šele zdaj in prav zato zares spoznali.

Vira:

Brickman, M., Elice, R., Lippa, A.: *Addamsovi*. MGL, 2019.

Milivojević, Z., dr.: *Formule Ljubezni*. Ljubljana. Mladinska knjiga, 2009.

Taja Lesjak Šilak

IKONOGRAFIJA ADDAMSOVIH

Začetki zgodbe o Addamsovih segajo v leto 1938, ko je ameriški ilustrator Charles Addams v časopisu *New Yorker* prvič objavil ilustracijo, ki je vse do danes obdržala kulturno ime *The Addams Family*. Družini Addamsovih so na začetku pripadali Morticija, Gomez, otroka Bucko in Sreda, stric Gnoj in babica, njihov služabnik Krč, roka z imenom Thing in Gomezov bratranec z imenom It. Kasnejšo slavo in prepoznavnost so Addamsovi dosegli leta 1964, ko se je pričela snemati serija *Addamsovi*, od serije pa je do danes najpopularnejša ostala uvodna špica, ki jo je skomponiral Vic Mizzy.

Za razumevanje pomena Addamsovih, predvsem v času njihovega vzpona, to je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja, je potrebno razumeti tudi čas, v katerem so nastajali. Pri tem je še posebej potrebno potegniti vzporednice z vrednotami tistega časa in vlogo družine in seveda žensk v tedanji družbi. Addamsovi so že od samega začetka delovali kot parodija na takratno družbo. Medtem ko se njim njihov način življenja zdi popolnoma normalen, pa se zunanjemu opazovalcu kaže kot izjemno čudaški in večinoma tudi zastrašujoč. Pri tem je potrebno posebej poudariti vlogo Morticije kot glave družine, ki vedno doseže tisto, kar hoče, saj je bila v takratni Ameriki funkcija ženske zreducirana na vlogo matere in gospodinje, ki mora ugoditi željam svojega moža. Mestoma gredo tovrstne parodije znotraj posamezne epizode še globlje. Tako se butler Krč v eni epizodi pojavi kot rokovski zvezdnik, ki obnori svet, kar je očitna parodija na takratni vzpon skupine The Beatles, podobno se zgodi s parodijami na politične teme in zvezdniški sistem Hollywooda.

K zgoraj omenjeni in vsem poznani uvodni špici se velja vrniti predvsem zaradi pomena glasbe. Uvodni song, ki vključuje značilno tleskanje s prsti, je postal izjemno prepoznaven po vsem svetu in vsi ga povezujejo prav z Addamsovimi. Gre torej za to, da je glasba postala zaščitni znak Addamsovih, Addamsovi na splošno pa izjemna popkulturna znamka. A s tem fenomenom ne povezujemo zgolj ene pesmi. Addamsovi so kasneje oz. skoraj sočasno zelo vplivali tudi na subkulturo glasbenega gibanja garažnega rokenrola, kar se je dogajalo hkrati z vzponom skupine The Beatles, kasneje pa še na gibanje psihedeličnega roka in s tem v povezavi tudi na subkulturo hipijev,

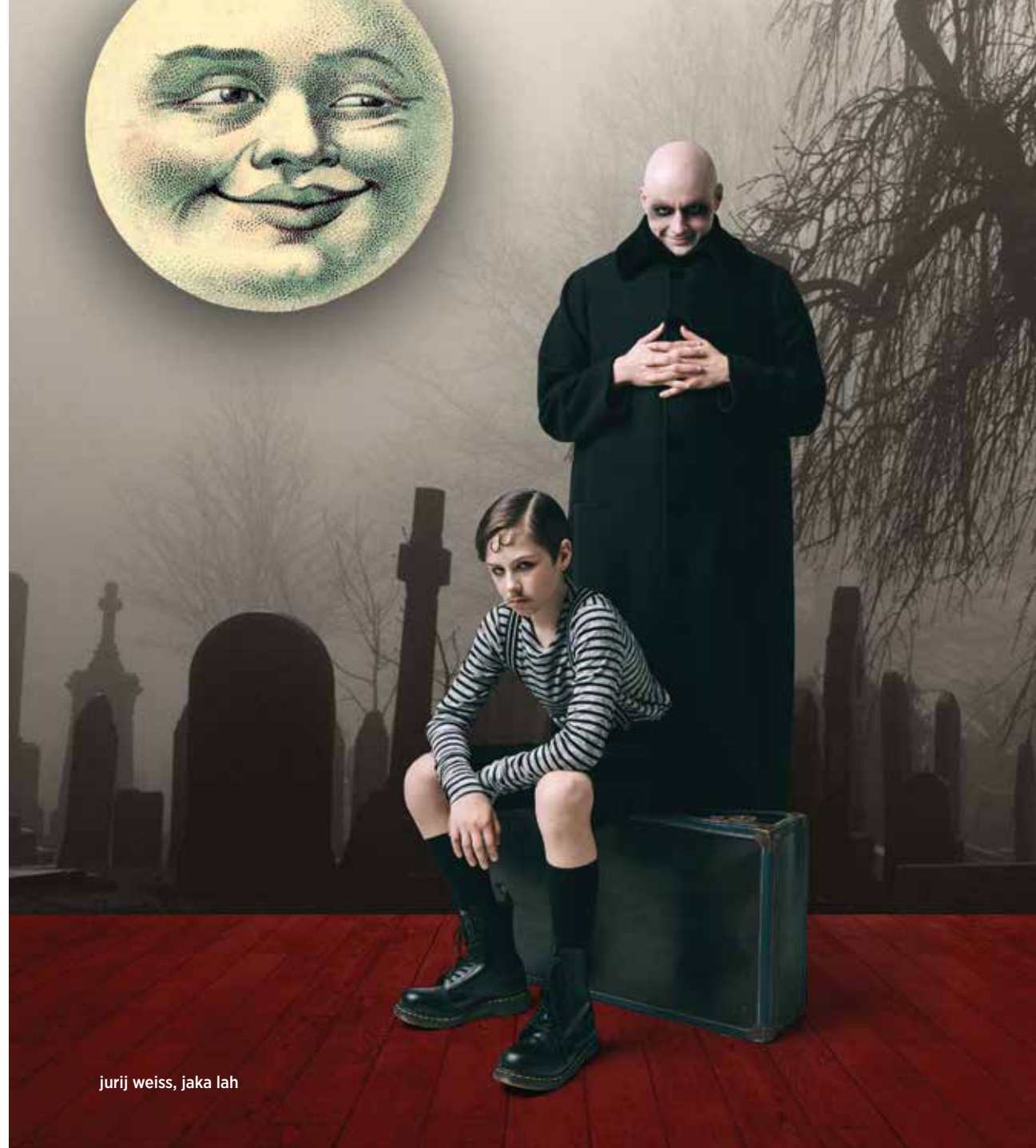

medtem ko se je na temni strani brega manj glasno razvijala alternativna scena. Ta je temeljila na znanstveni fantastiki, grozljivkah (zlasti b-produkcijskih) in električnih kitarah.

Vpliv Addamsovih in tudi njihove ikonografije lahko povežemo z več različnimi subkulturami, največkrat z gotičarji, a ne gre le za to. Gre namreč za širšo sliko – Addamsovi so namreč vplivali na mnogotere filme, fotografije, ikone in še na marsikaj drugega. Govorimo torej o podzemlju alternativne scene šestdesetih let. Tako se lahko ponovno vrnemo k statusu ženske v tem času in opozorimo na dvoje. Najprej naj omenimo film Russa Meyerja z naslovom *Faster, Pussycat! Kill! Kill!*, ki ga po bizarnosti z lahkoto vzporejamo s tipografijo filma *Pri Addamsovih*, poleg tega pa se vzporednost med filmoma kaže tudi v njuni skoraj feministični ideologiji. Danes sta sicer termina »feminizem« in »feministično« pogosto zlorabljeni ali različno razumljena, a v filmu se razkrije popolna forma moči žensk, ki lahko dosežejo svoje zahteve ne glede na to, kaj na to poreče moški spol. V večini primerov moške ženske celo prekašajo. Ko govorimo o »podzemlju«, je zagotovo treba omeniti še Bettie Page. Morda se na prvi pogled ta navezava ne zdi ravno pričakovana, a gre za neko polje, ki dostikrat ostaja spregledano. Gre za erotiko, značilno za film *Pri Addamsovih*, ki temelji na pristni ljubezni z vložki sadističnih in mazohističnih elementov, ki jih Bettie Page kot prva dama podzemlja zagotovo reprezentira. Prav zato ne gre pozabiti na to tako zelo izpostavljeno žensko, ki je zaradi svojega fetišističnega poziranja pred fotografskimi objektivami skoraj pristala v zaporu. V neverjetno podobnem videzu in energiji Bettie in Morticije je nekaj usodnega, lahko rečemo celo fatalnega. In prav nič čudnega ni, da so pričeli obe figuri povezovati s skupino The Seeds, ki je ena od predstavnic že omenjenega garažnega rokenrola, in to s pesmijo *Can't Seem to Make You Mine*.

Morticija Addams ni edina ženska predstavnica tovrstnega žanra, presenetljivo ni niti prva, ki se je pojavila na TV-ekranih. Prvi lik takšnega žanra je lik Vampire, ki se je pojavil že leta 1959 v filmu Eda Wooda *Plan 9 from Outer Space*. Istega leta, kot se je pojavila TV-serija o Addamsovih, je nastala tudi serija z naslovom *The Munsters*, kjer je glavni lik Lily Munster skoraj kopija Morticije, a ne serija ne Lily Munster nista dosegla takšne slave oziroma prepoznavnosti, kot je to uspelo Morticiji in Addamsovim. Kot gospodarico teme je potrebno omeniti še Elviro, ki se je pojavila v istoimenskem filmu leta 1988. Govorimo torej o štirih likih z zelo podobnim videzom, tematiko, primesmi znanstvene fantastike in smrtonosnim šarmom. Vsi štirje liki pa zagotovo predstavljajo idejo o ženski revoluciji, ki ne temelji na protestnih sporočilih, odrekanju ali čemerkoli udarnem. Gre za preprosto idejo ženske kot posameznice, ki se znotraj svojega sveta, kakršenkoli že ta je za zunanje opazovalce, ne samo znajde, temveč ga tudi obvlada in zares uživa v njem. Predvidevamo lahko, da ravno iz tega izvira vsa fascinacija nad omenjenimi štirimi liki.

Zagotovo se ob zapisanem lahko porodi vprašanje, kaj točno je tisto, zaradi česar je Morticija Addams tako posebna in inovativna, da je postala po vsem svetu znana ikona, česar za druge tri ne moremo trditi. Morticija je opisana kot čarovnica blede polti, ki namesto pravega pudra uporablja pecilni prašek, govori francosko, obvlada

jurij weiss, jaka lah

kuhanje Addamsovih specialitet, odlično vrtnari, posebej rada to počne z rezanjem cvetov vrtnic, njen ljubljeneček je mesojeda roža z imenom Kleopatra, ki jo hrani s hamburgerji. Kakorkoli bizarne se zdijo te lastnosti, jih lahko mislimo in osmislimo s pomočjo standardnega načina razmišljanja in dojemanja ženske v šestdesetih letih. Morticija je torej zelo privlačna ženska z obilo seksapila, je dobra gospodinja, znanje tujih jezikov je dokaz njene izobraženosti, kar je bila za tiste čase redkost, je skrbna mama in sposobna različnih obrti in veščin. Gre torej za povsem običajno žensko z zavirljivo lepoto in različnimi vrlinami. Zagotovo pa je za njen vzpon in prepoznavnost najbolj zaslužna Carolyn Jones, ki je odigrala lik Morticije v prvi seriji *Addamsovih* v šestdesetih letih.

Na tej točki se lahko dotaknemo še same družine Addams, ki je pogosto razumljena kot nekaj slabega, a je to vse prej kot pravilno dojetje. Tako kot Morticija tudi celotna družina Addams pravzaprav predstavlja nekakšen ideal. Če se spustimo v manjšo analizo družine na splošno, lahko seveda z gotovostjo trdimo, da ima vsaka svoje zakonitosti, pravila in običaje. V zadnjih letih se veliko govori o tem, kakšna da je prava družina, a se pri tem pogosto pozablja na bistveno: ljubezen in spoštljive odnose. Kdo si lahko jemlje pravico, da posega v življenja ljudi s svojimi prepričanji o pravilnosti in načelnosti, če je vse to lahko za nekoga drugega popoln nesmisel? Ko gledamo in poslušamo družino Addams, lahko hitro ugotovimo, da kot celota popolnoma funkcionirajo, se razumejo, spoštujejo in da se imajo neizmerno radi. S svojimi običaji, fetiši, načini, kakorkoli že poimenujemo njihovo življenje, preprosto prikazujejo tisto, kar naj bi vsaka zdrava družina imela. Njihov svet je za njih popolnoma normalen in najlepše pri vsem skupaj je, da ta svet res obožujejo in ga celostno tudi uživajo. Poleg tega pa sprejemajo drugačne od sebe. Addamsovi nikoli ne bodo na ljudi gledali zviška, četudi so njihovo popolno nasprotje, še več, sprejeli jih bodo z odprtimi rokami in jim ponudili celotno roko svojega sveta. Gre torej za dva pomembna nauka o načelnosti, ki se ju že od nekdaj rado spregleda: ljubezen družine, ki je nezamenljiva celota, in strpnost do drugače mislečih.

Bizarnosti navkljub za nekatere bodo, in s tem naj zaključimo, na svetu vedno obstajali ljudje, ki jih bo drugačnost privlačila. In s tem ni in ne more biti popolnoma nič narobe.

»Kar je normalno za pajka, je katastrofa za muho.«
(Morticija Addams)

sara gorše, gaber k. trseglav, nataša tič ralijan, tanja dimitrievska, gašper jarni, lina akif

NAGRADE

MIRJAM KORBAR

PREJEMNICA IGRALSKE NAGRADE »DUŠA POČKAJ« ZA DVELETNO OBDOBJE, ki jo podeljuje Združenje dramskih umetnikov Slovenije (ZDUS), za vlogo Sofie Cuevas v uprizoritvi *Vrh ledene gore* Antonia Tabaresa v režiji Mojce Madon in za vlogo Katarine v uprizoritvi *Tih vdih* Nejca Gazvode v avtorjevi režiji.

V utemeljitvi so zapisali:

»V obeh uprizoritvah je prepričala s poglobljeno analizo obeh dramskih likov in z natančnostjo v razbiranju dramskega materiala. Z izjemno igralsko zrelostjo, s svojo iskreno predanostjo in silovitim ustvarjalnim zamahom, z iskrivostjo, igralsko lucidnostjo, s tenkočutnim humorjem in globino je ustvarila do popolnosti dodelani vrhunski igralski kreaciji.«

Za nagrado ji iskreno čestitamo!

NAGRADE

MATEJ ZEMLJIČ

PREJEMNIK NAGRADE ZA NAJBOLJŠEGA IGRALCA

v glavnem tekmovalnem programu na 47. Mednarodnem filmskem festivalu »FEST« v Beogradu 2019 za vlogo Andreja v filmu *Posledice* Darka Štanteta.

Žirija je Zemljiču podelila nagrado za »intenzivni nastop, ki najde ravnotežje med nasiljem in ranljivostjo, kar gledalcu daje občutek negotovosti prihodnjih dejanj lika, ter za prikaz notranjega sveta emocij z izjemno subtilnostjo«.

ŽLAHTNI KOMEDIJANT

na 28. Dnevih komedije v Celju 2019

za vlogo Maksa v uprizoritvi *Predstava, ki gre narobe* Henryja Lewisa, Jonathana Sayerja in Henryja Shieldsa v režiji Jureta Ivanušiča in v izvedbi TMK, d. o. o., v sodelovanju z Mischief Worldwide Ltd.

V utemeljitvi so zapisali:

»Matej Zemljič je v vlogi Maksa spektakularno smešen – naj bo to zaradi izjemne natančnosti podajanja komičnih poudarkov, ki je pri tako mladem igralcu resnično impresivna, naj bo to zaradi skoraj »Jim Carreyjevske« gestikulacije in okončinskega opletanja ali pa zaradi čudovito bizarne dikcije, ki še dodatno začini že tako zelo dobro izdelan lik. Matej Zemljič vsak trenutek na odru ve, kako pričakovanja gledalca hkrati izpolniti, hkrati pa postaviti na glavo. V tej vlogi resnično ni šlo prav nič narobe.«

Za nagradi mu iskreno čestitamo!

NAPOVED PQ 2019

Foto Peter Glodani

Uroš Belantič, avtor kostumografije mjuzikla **Orlando** po motivih istoimenskega romana *Virginie Woolf* (premiera krstne uprizoritve: 25. 4. 2017, Mestno gledališče ljubljansko, režiserka Barbara Hieng Samobor) bo v sklopu instalacije **Warped Space / Ukrivljen prostor** zastopal Slovenijo v okviru 14. edicije **Praškega kvadriena scenskega oblikovanja in prostora** / *the Prague Quadrennial of Performance Design and Space*, 6. - 16. junij 2019.

PQ 2019

SEKCIJA DEŽELE IN REGIJE: SLOVENIJA

Tema: Imaginacija, transformacija in spomin

Lokacija: Industrijska palača, Praga

Kuratorica: Barbara Novakovič

Umetniki: **Angelina Atlagić, Uroš Belantič, Mateja Bučar, Vadim Fiškin, Irwin, Leo Kulaš, Numen**

Produkcija: Muzeum, zavod za umetniško produkcijo, posredovanje in založništvo

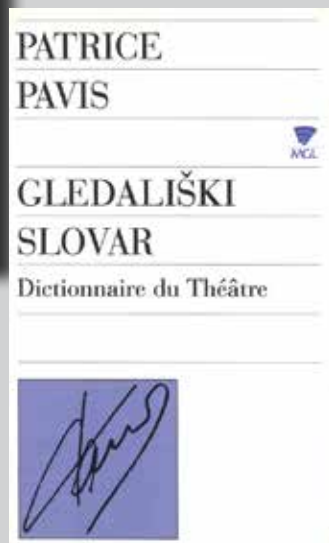
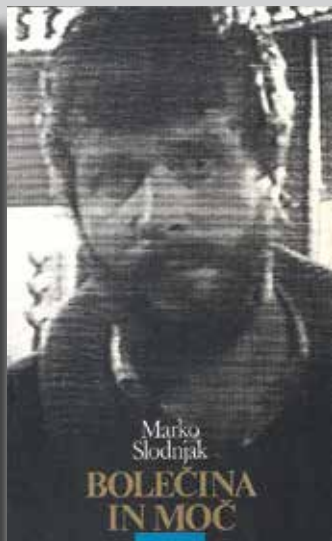
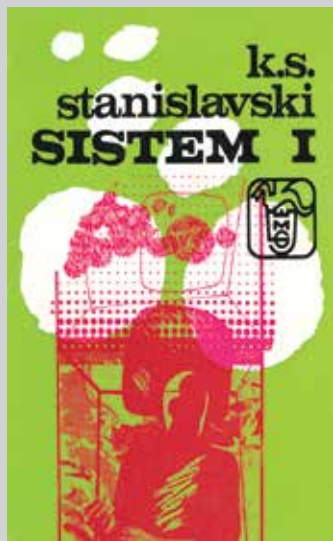
V sodelovanju s **Slovenskim gledališkim inštitutom (SLOGI), SNG Opera in balet Ljubljana, Mestnim gledališčem ljubljanskim, SNG Drama Ljubljana, SNG Maribor, Društvom umetnikov (DUM)**.

S finančno podporo Ministrstva za kulturo RS in Ministrstva za zunanje zadeve RS.

Zahvaljujemo se Veleposlaništvu Republike Slovenije v Pragi, Češka.

60 LET KNJIŽNICE MGL

Ob visokem jubileju naše hišne knjižne zbirke, ki jo je leta 1958 ustanovil in prvi urejal Dušan Moravec, smo povabili gledališke ustvarjalce oziroma ustvarjalke in poznavalce oziroma poznavalke, naj nam zaupajo, katere knjige iz njene dolge in bogate zgodovine so jim bile v največji navdih pri njihovem delu.

S Knjižnico MGL sem se prvič srečala pri osemnajstih letih in to srečanje je bilo kar usodno, saj mi je pod roke prišel *Sistem I*. Stanislavskega. Bilo je pred sprejemnimi izpiti na AGRFT, v zgodbe sem se tako vživela, da sem bila prepričana, da sedim v Dramatski šoli v Moskvi in ne v klopih poljanske gimnazije. Za vselej se mi je v spomin započila ena izmed osnovnih vaj: iskanje predmeta! Sila enostavna vaja je: igralka na odru išče izgubljeni predmet. Vaja je res zelo preprosta, a deluje samo, če iščeš *zares*. Ali predmet najdeš ali ne, ni bistveno, važno je, da *zares iščeš*! To stališče me je že takrat navduševalo, danes pa se mi zdi zelo primerna metafora za življenje v gledališču, da ne rečem kar v življenju. Je edini pravi temelj, na katerem so zgradili svoje katedrale vsi avtorji, ki jim je Knjižnica MGL v šestdesetih letih izkazala spoštovanje in jih ohranila za bodočnost ter s tem izkazala tudi vero v dobro staro knjigo. Prav je storila, da je dala zavetje raznolikim iskalcem različnih poetik: Petru Brooku, ki je zgradil svojo preprosto resnico v *Praznem prostoru*, in Meti Hočevnar v *Prostorih igre*, sprejela je *Revno gledališče* Grotowskega, Mahničovo *Živo slovenščino*, preizpraševala je našo vest skozi *Bolečino in moč* Marka Slodnjaka in njegovih prijateljev, se zavrtela med Artaudom, Freytagom, Pavisom ..., med Jovanovičevimi *Paberki* in Korunovim *Končnim poročilom* pa vse do Svetlane Slapšak in njene antične trdnosti.

Vsi avtorji so iskali izgubljeni predmet, vsi, z uredniki in urednicama vred so iskali sveti gral gledališča in prav vsak je imel svoje videnje. Vsi skupaj, tudi mi bralci, smo bili in bomo večni učenci prve vaje Stanislavskega: *iskati zares*! V tej vaji je vsa resnica umetnosti. Res je, da ima vsak umetnik svojo resnico, a meri jo samo en vate! iskrenost. Za nazaj, za zdaj in za naprej!

Saša Pavček, igralka

Marshall Brickman, Rick Elice, Andrew Lippa

THE ADDAMS FAMILY

2010

Based on characters created by Charles Addams

First slovene production

Opening 4 April 2019

Translator **ANDREJ ROZMAN ROZA**

Director **ALEKSANDAR POPOVSKI**

Musical Supervisor **LAREN POLIČ ZDRAVIČ**

Dramaturg **EVA MAHKOVIC**

Set designer **URŠA VIDIC**

Costume designer **JELENA PROKOVIĆ**

Choreographer **ANJA MÖDERNDORFER**

Make-up artist **ŠPELA EMA VEBLE**

Repetiteur **JOŽE ŠALEJ**

Language consultant **MAJA CERAR**

Lighting designer **ANDREJ KOLEŽNIK**

Assistants to director **JUŠ A. ZIDAR** and **TAJA LESJAK ŠILAK**

Assistant to costume designer **KATARINA ŠAVS**

Special thanks to assistant to choreographer Aljoša Möderndorfer, accordionist Uroš Jezdič, pianist Jože Šalej and Matej Gobec, Studio RSL.

Stage manager **Sanda Žnidarčič**

Prompter **Nataša Ahtik Gregorin**

Technical director **Janez Koleša**

Stage foreman **Matej Sinjur**

Head of technical coordinators **Boris Britovšek**

Sound masters **Sašo Dragaš**, **Matija Zajc** and **Gašper Zidanič**

Lighting masters **Andrej Koležnik** and **Aljoša Vizlar**

Hairstylists **Jelka Leben** and **Boštjan Kovač**

Wardrobe mistress **Sara Kozan**

Property master **Borut Šrenk**

The set was made under the supervision of master **Vlado Janc** and costumes under the supervision of mistresses **Irena Tomažin** and **Branka Spruk** in the ateliers of Ljubljana City Theatre.

Cast

Morticia Addams **IVA KRAJNC BAGOLA**

Gomez Addams **UROŠ SMOLEJ**

Wednesday Addams **VIKTORIJA BENCIK EMERŠIČ**

Pugsley Addams **JURIJ WEISS** as guest

Uncle Fester **JAKA LAH**

Grandma Addams **NATAŠA TIČ RALIJAN**

Lurch **FILIP SAMOBOR**

Ancestors Addams **GAŠPER JARNI**

TANJA DIMITRIEVSKA

SARA GORŠE as guest

LINA AKIF as guest

GABER K. TRSEGLAV/ROK PRAŠNIKAR as guest

Alice Beineke **BARBARA RIBNIKAR** as guest/**LENA HRIBAR**

Mal Beineke **ROBERT KOROŠEC** as guest

Lucas Beineke **MATIC LUKŠIČ**

Music on tape is performed by **Barbara Gradišek**, **Matej Kužel**, **Miha Petric**, **Luka Ipavec**, **Lazaro A. H. Zumeta**, **Žiga Kožar**, **Jan Gregorka** and **Laren Polič Zdravič**.

The Addams Family is presented through special arrangement with Theatrical Rights Worldwide, 122-124 Regent Street, London, W1B 5SA.

The weird and creepy, but also hilariously entertaining Addams family first appeared in a comic published by Charles Addams, American comic-writer, in 1938 in the weekly New Yorker. The familiar comic-book characters, father Gomez and mother Morticia, their children Wednesday and Pugsley, uncle Fester, grand-mother, servant Lurch, The Thing and many others were also featured in a popular television series in the 1960s. The Addams family acquired even more fame due to two films by Barry Sonnenfeld, made in the early 1990s, starring Raúl Juliá as Gomez, Anjelica Huston as Morticia, Christina Ricci as Wednesday and others. The musical was first produced on Broadway in April 2010. In 2017 it was presented at the Edinburgh Theatre Festival.

The Addams family became so well-known in American culture and abroad that it was declared »the most iconic American family, along with the Kennedys«. According to their relevance and cultural impact, they were compared to the Roosevelts and the Kennedys, claiming that they were so unambiguously American it was difficult to discuss the history of the country without their name being mentioned. The Addams family made an outstanding impact on American comic books, television and film production, and inspired the emergence of Gothic subculture and its extravagant fashion style. The author of the comic book invented the Addams family as a satiric version of a model American family of the 20th century. He portrayed its members as eccentric aristocrats with bad taste and bizarre hobbies that often seem unusual or scary to people around them.

Pokrovitelj
Mestnega gledališča ljubljanskega

Energija za življenje